

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ในอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์” เป็นการศึกษาวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาข้อมูลทั่วไปของสมาชิก และกรรมการกองทุนหมู่บ้าน .ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน รวมถึงเพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน ที่จัดขึ้นในอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ กองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการพิจารณาเงินตามโครงการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 111 หมู่บ้าน โดยมีวิธีการสุ่ม ตัวอย่างสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้ประชากรในการศึกษาคือ 111 หมู่บ้าน สมาชิก 222 คน และคณะกรรมการ 222 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามโดยนำไปสอบถามสมาชิก และกรรมการกองทุนหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำผลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ผล เพื่อวิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของสมาชิกและกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกฯ การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนฯ ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในกองทุนหมู่บ้าน และความคิดเห็นของกรรมการต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการในกองทุนหมู่บ้าน โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยสถิติ เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ฐานนิยม และค่าเฉลี่ยนอก จากนั้นใช้การสนทนากลุ่มร่วมกับคณะกรรมการเพื่อทำการเก็บข้อมูลการจัดการกองทุนหมู่บ้านเพื่อนำ ผลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ในลักษณะของการบทสรุปจากการสนทนากลุ่ม ได้ผลสรุปดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานสมาชิกและกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

1.1 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สถานภาพส่วนบุคคลของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านสมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.84 โดยมีอายุเฉลี่ย 47.02 ปี สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 89.29 สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป.4) คิดเป็นร้อยละ 38.74 อาชีพหลักคือเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 59.91 กองทุนหมู่บ้าน (กองทุน 1 ล้านบาท) คิดเป็นร้อยละ 78.83 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ได้รับจากเสียงตามสายในหมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ 83.33 วงเงินกู้สูงสุดของกองทุน

หมู่บ้านสมาชิกส่วนใหญ่ตอบว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 79.73 และกู้ได้นาน 1 ปี และสมาชิกส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ระหว่าง 15,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.34 มีค่าเฉลี่ย 14,612.94 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาทต่อปี โดยมีวัตถุประสงค์ของการกู้เงินเพื่อไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 69.37 ของสมาชิกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด นั่นคือ สมาชิกส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยทำงาน และมีประสบการณ์การทำงานมากพอที่จะตัดสินใจประกอบอาชีพได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และส่วนใหญ่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นลักษณะความคล้ายคลึงกันของสมาชิกในที่จะช่วยเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มด้วย รวมถึงการมีส่วนร่วมในการใช้บริการธุรกิจของกลุ่ม สังเกตได้การใช้ประโยชน์จากกองทุนฯ คือ สมาชิกส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านและมุ่งเน้นเพื่อไปพัฒนาอาชีพของตนเอง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของสมาชิก สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับดี โดยได้คะแนนอยู่ ระหว่าง 15-17 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 66.22 (147คน) แสดงว่าสมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านเป็นอย่างดี จึงเป็น โอกาสที่ช่วยให้การจัดการกองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพในการจัดการกองทุนมากยิ่งขึ้น

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกมีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้านในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับคะแนนรวม เฉลี่ย 2.13 ส่วนระดับการมีส่วนร่วมส่วนบุคคลของสมาชิกในกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 56.37 (125คน) อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าสมาชิกมีความร่วมมือและสนใจในการเข้าร่วมกองทุนหมู่บ้าน

ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกให้ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในกองทุนหมู่บ้านในภาพรวมว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.26 ส่วนระดับความคิดเห็นส่วนบุคคลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.30 (125 คน) แสดงว่าสมาชิกส่วนใหญ่คิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนว่ามีการให้ความร่วมมือ และสนใจเข้าร่วมในจัดการกองทุนหมู่บ้าน

ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการจัดการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกให้ความคิดเห็นในการจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาพรวมเห็นด้วย โดยมีคะแนนรวมเฉลี่ย 2.89 ส่วนระดับความคิดเห็นส่วนบุคคลต่อการจัดการกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 92.34 (205คน) แสดงว่าสมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านของคณะกรรมการในปัจจุบัน

1.2 ข้อมูลทั่วไปของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

สถานภาพส่วนบุคคลของกรรมการกองทุนหมู่บ้านสมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.34 (94 คน) โดยมีอายุเฉลี่ย 45.44 ปี สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 84.23 (187 คน) สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป.4) และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 22.35 เท่าๆกัน อาชีพหลักคือเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 42.34 (94 คน) แสดงว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่รับผิดชอบบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และมีการประกอบอาชีพหลักเช่นเดียวกับสมาชิก ทำให้เกิดความเข้าใจและรู้จริงเกี่ยวกับสภาพปัญหาของสมาชิกซึ่งอาจจะส่งผลถึงความสามารถในการพิจารณากู้เงินของสมาชิกด้วยเนื่องจากจะทราบถึงต้นทุนและโอกาสความเป็นไปได้ของโครงการในการชำระคืนเงินเมื่อครบสัญญา ทำให้สามารถตัดสินใจได้เหมาะสม

การมีส่วนร่วมของกรรมการในกองทุนหมู่บ้าน กรรมการมีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้านในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับคะแนนรวมเฉลี่ย 2.49 ส่วนระดับการมีส่วนร่วมส่วนบุคคลของกรรมการในกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.80 (95 คน) อยู่ในระดับมาก แสดงว่าคณะกรรมการให้ความสำคัญร่วมมือ และสนใจในการจัดการกองทุนหมู่บ้านมาก

ความคิดเห็นของกรรมการต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการในกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการให้ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการในกองทุนหมู่บ้านในภาพรวมว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนรวมเฉลี่ย 2.48 ส่วนระดับความคิดเห็นส่วนบุคคลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการในกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 51.35 (114 คน) แสดงว่ากรรมการส่วนใหญ่มีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการว่า คณะกรรมการสนใจมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ ในจัดการกองทุนหมู่บ้านเป็นอย่างมาก

ความคิดเห็นของกรรมการต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการให้ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในกองทุนหมู่บ้านในภาพรวมว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนรวมเฉลี่ย 2.25 ส่วนระดับความคิดเห็นส่วนบุคคลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67.57 (150 คน) แสดงว่ากรรมการส่วนใหญ่มีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนว่า ให้ความร่วมมือ และสนใจในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน

2. วิธีการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน

2.1 วัตถุประสงค์และการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน

2.1.1 สมาชิกในชุมชนและหมู่บ้าน ทราบดีว่ารัฐจัดสรรเงินทุนมาเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และต้องมีการจัดการกองทุนกันเองเพื่อให้เงินทุนสมาชิกให้กู้ยืมไปประกอบอาชีพหรือบรรเทาเหตุฉุกเฉิน

2.1.2 การจัดตั้งกองทุนต้องมีการเลือกตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการกองทุน การสมัครเป็นสมาชิกรวมถึงการร่างระเบียบ ข้อบังคับของกองทุน และการจัดสรรเงินกองทุนก็มีการตั้งวัตถุประสงค์ของการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ไว้สอดคล้องกับนโยบายรัฐ คือมุ่งเน้นให้เป็นแหล่งเงินทุนประกอบอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการปล่อยกู้ให้แก่เกษตรกร และลดปัญหาเงินกู้ยืมในระบบ

2.1.3 มุ่งเน้นให้สมาชิกมีความสามัคคีกัน และสร้างจิตสำนึกในการดูแล รักษาเงินทุนให้ยั่งยืนต่อไป รวมทั้งการออกความเห็น ด้านความคิด และการกระทำ รวมถึงการติดตามสนใจข่าวสารต่างๆ

2.1.4 เพื่อให้สมาชิกมีการรวมกลุ่มในหมู่สมาชิก ในการต่อยอดกองทุนหมู่บ้าน ในด้านวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ให้สมาชิกกองทุน

สมาชิกทราบถึงวัตถุประสงค์และนโยบายการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านของรัฐบาล และทราบว่ารัฐบาลจัดสรรเงินมาเพื่อเป็นเงินหมุนเวียนในชุมชนและหมู่บ้าน ต้องมีการจัดการกองทุนหมู่บ้านกันเอง ซึ่งการดำเนินการจัดตั้งกองทุนสมาชิกส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือด้วยดี ตั้งแต่การเลือกตั้งคณะกรรมการ การสมัครเป็นสมาชิกรวมถึงการร่างระเบียบ ข้อบังคับกองทุน

2.2 ระเบียบข้อบังคับ ของกองทุนหมู่บ้าน การศึกษาพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการกระบวนกรออก กฎข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นกติกา และควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในกองทุนฯ เห็นได้จากสมาชิกส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการร่างระเบียบ ข้อบังคับ มีส่วนช่วยในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ และปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้ ได้แก่ การสมัครเป็นสมาชิก ถือหุ้น รวมถึงการออมทรัพย์สัจจะจะมีเพียงสองหมู่บ้านที่ไม่การออมทรัพย์สัจจะ แต่ก็เป็นมติของที่ประชุมส่วนใหญ่ว่าไม่ต้องการให้มี นอกจากนี้สมาชิกส่วนใหญ่ยังปฏิบัติตามระเบียบของการกู้ยืมเงิน โดยการใช้เงินให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ขอู้รับผิดชอบในการคืนกู้

2.3 การพิจารณาตรวจสอบโครงการและการปล่อยเงินกู้ให้สมาชิก การปล่อยเงินกู้ของคณะกรรมการส่วนใหญ่ปฏิบัติตามระเบียบ และกติกาที่วางไว้ คือ สมาชิกจะต้องยื่นคำร้องขอกู้ โดยทำโครงการเสนอเพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาและในการพิจารณาอนุมัติเงินก็เกณฑ์การพิจารณาที่ชัดเจน คือ ดูความเป็นไปได้ของโครงการ ความรู้ความชำนาญของสมาชิก ความเหมาะสมของโครงการวงเงินที่กู้ ประวัติการยืมเงินและประวัติส่วนตัว รวมถึงดูการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมต่างๆของกองทุนประกอบด้วย เป็นการสร้างจิตสำนึกให้แก่สมาชิกว่า จะต้องร่วมกิจกรรมของกองทุน แล้วถึงจะมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ แล้วดำเนินการทำสัญญา และค้ำประกันเงินกู้ต่อไป ซึ่งการค้ำประกันเงินกู้ส่วนใหญ่ เน้นให้สมาชิกค้ำประกันกันเองเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เป็นการวางรากฐานความสามัคคีในหมู่บ้าน

2.4 การประชุมชี้แจงและจัดทำบัญชี คณะกรรมการส่วนใหญ่มีการจัดประชุมในคณะกรรมการทุกเดือนเพื่อรับเงินออมทรัพย์ส่งจะหรือการชำระคืนเงินของลูกสมาชิก พูดคุยปรึกษา แก้ปัญหาพร้อมกัน รวมถึงเพื่อจัดทำเอกสารต่างๆ ให้เรียบร้อย เช่น การทำบัญชีเพื่อเสนอต่อพัฒนาชุมชน และประกาศให้สมาชิกทราบ การประกาศให้สมาชิกมีทั้งประในที่ประชุมชี้ที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านในการแจ้งสมาชิกทราบ ดิคประกาศ ณ ที่ทำการกองทุน หรือสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมข่าวสารของหมู่บ้าน เพื่อให้สมาชิกสามารถตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการ ได้ตลอดเวลา การจัดทำบัญชีส่วนใหญ่ทำเป็นระบบตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด ได้แก่ บัญชีรายรับ รายจ่าย บัญชีคุมลูกหนี้ บัญชีเงินออมทรัพย์ และหุ้น บัญชีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เป็นต้น

2.5 ประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจากกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการจัดการเงินกองทุน ได้แก่

2.5.1 สมาชิกในหมู่บ้านมีงานทำ มีรายได้เพิ่ม

2.5.2 ผู้ด้อยโอกาสมีแหล่งเงินทุน และสมาชิกมีเงินทุนในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถผลิตผลผลิตได้สูงขึ้น

2.5.3 เกิดความสามัคคีในหมู่บ้าน รวมถึงช่วยสร้างให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ และมีความรับผิดชอบในการออมและชำระคืนเงินกู้ เพื่อให้มีเงินทุนของหมู่บ้านตลอดไป

2.6 แนวทางการพัฒนาในอนาคตของกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มุ่งเน้นจะให้เกิดการขยายตัวเพื่อแหล่งเงินทุนของหมู่บ้านตลอดไป และต้องการที่จะพัฒนาไปเป็นธนาคารหรือสหกรณ์หมู่บ้าน เพื่อให้บริการทางการเงินให้แก่สมาชิก เป็นแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิต และเป็น

ตลาดกลางขายผลิตของหมู่บ้าน รวมถึงมุ่งเน้นที่จะขยายกลุ่มออมทรัพย์ให้มากขึ้น เพื่อให้มีเงินทุนสำรองในหมู่บ้านมากขึ้น หรือดำเนินกิจกรรมเพื่อมาส่งเสริมการประกอบอาชีพของสมาชิก เช่น จัดฝึกอากรมอาชีพ ศึกษาดูงาน เป็นต้น

3. ปัญหา และอุปสรรคในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่าง ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ไว้ดังนี้

3.1 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

3.1.1 กองทุนหมู่บ้านไม่มีสถานที่ดำเนินงาน ไม่สะดวกในการติดต่อ อยากให้มีสถานที่ที่ชัดเจนจะได้ไม่ต้องไปติดต่อหลายที่ ทำให้ต้องเสียเวลามาก

3.1.2 วงเงินน้อยไปไม่เพียงพอต่อการไปประกอบอาชีพ อยากให้พิจารณาเพิ่มวงเงินตามความเหมาะสม โครงการ และระยะเวลาในการกู้สั้นเกินไป บางโครงการไม่เหมาะสม เช่น เลี้ยงโคนม

3.1.3 อัตราดอกเบี้ยสูงเกินไป อยากให้มีการปรับลดให้ต่ำลง และอยากให้เฉลี่ยเงินก็ให้กระจายมากขึ้น ให้โอกาสทุกคนมีสิทธิ์กู้เท่าๆกัน

3.1.4 สมาชิกในชุมชนบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าประชุม คืนเงินกู้และออมทรัพย์รายเดือน

3.1.5 การพิจารณาเงินกู้ของคณะกรรมการควรมีเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณาและแจ้งให้สมาชิกทราบหลักเกณฑ์ในการพิจารณา และทำความเข้าใจกับสมาชิกเรื่องการอนุมัติเงินให้มากขึ้น รวมทั้งการชี้แจงข่าวสารต่างๆ ให้สมาชิกมากกว่านี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างสมาชิกกับกรรมการมากยิ่งขึ้น

3.1.6 คณะกรรมการขาดความชำนาญในการพิจารณาเงินกู้และแบ่งสัดส่วนการกู้เงินให้เหมาะสม อยากให้จัดเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาแนะนำและตรวจสอบดูแลในหมู่บ้าน

3.1.7 คณะกรรมการมีตำแหน่งและความรับผิดชอบในสังคมมาก ทำให้ไม่สามารถความร่วมมือในการบริหารจัดการอย่างเต็มที่ และมีบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม ขาดความรับผิดชอบ

3.1.8 กรรมการไม่มีค่าตอบแทนให้ ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง ควรตั้งค่าตอบแทนให้แก่คณะกรรมการ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และสมาชิกในหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่ยอมเป็นคณะกรรมการเพราะต้องรับผิดชอบเงินกู้ของสมาชิก

3.2 ปัญหาและอุปสรรคของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

3.2.1 สมาชิกยังมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำน้อยเห็นได้จากการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านพบว่าสมาชิกให้ชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญ เพราะมีกิจกรรมที่ต้องทำมากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ขาดเงินบริหารจัดการ และกรรมการไม่สามารถจัดสรรเงินมาใช้ในการดำเนินการได้ ทำให้บางครั้งเกิดความท้อแท้ และกระทบต่อการประกอบอาชีพของตนเอง เพราะการดูงานต้องไปอบรม ดูงาน และเสียสละเวลาเพื่อมาทำงาน รวมทั้งต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง

3.2.2 คณะกรรมการส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการกองทุนต่างๆ ของกองทุนฯ ไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ควรเข้ามาช่วยดูแล ให้ข้อมูลบ้างเป็นครั้งคราว เช่น ช่วงเวลาครบวาระ และชำระคืนเงินกู้ เพื่อเป็นของขวัญและกำลังใจให้กรรมการรวมทั้งช่วยกระตุ้นให้สมาชิกมีความรับผิดชอบในการคืนเงินมากขึ้น เพราะปัจจุบันประสบปัญหาสมาชิกบางรายไม่สนใจที่จะชำระคืนเงิน

3.2.3 สมาชิกไม่ให้ความสำคัญในการศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งและเข้าใจผิดกันอยู่เสมอ ดังนั้นควรให้สมาชิกเล็งเห็นความสำคัญของการทราบระเบียบ ข้อบังคับของกองทุนเพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้น

3.2.4 บัณฑิตอาสาไม่สามารถช่วยเหลือคณะกรรมการได้ และบางหมู่บ้านบัณฑิตอาสาไม่ได้เข้ามาช่วยดูแลกองทุนหมู่บ้านเลย เพียงแต่เข้ามาทำงานข้อมูลเพื่อไปส่งอาจารย์เท่านั้น เพราะไม่ใช่คนในพื้นที่ รัฐบาลควรที่จะเพิ่มบทบาทหน้าที่ของบัณฑิตอาสาให้มากขึ้น โดยเข้ามาช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านหรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความสามารถในการดำเนินงาน โดยเฉพาะทางด้านการจัดทำบัญชี การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง หรือควรจัดสรรผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำบัญชีมาสอนในลักษณะของการนำไปใช้ได้จริง

3.2.5 ความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านมีน้อย ดังนั้นก่อนที่ภาครัฐ จะจัดสรรเงินให้แก่หมู่บ้านควรมีการเตรียมความพร้อมให้ชุมชนก่อน เช่น การอบรมให้สมาชิกเข้าใจเรื่องการใช้เงินกู้ และการจัดการกับเงินกู้ของตนเอง เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ เข้าใจ และรับผิดชอบในการคืนเงินมากขึ้น จะได้ประสบความสำเร็จในการจัดตั้งเป้าหมายที่ได้วางไว้ เพราะถ้าสมาชิกยังจัดสรรเงินไม่เป็น กองทุนฯ ก็จะไม่มีความมั่นคง

3.2.6 เงินกองทุนเป็นเงินที่รัฐบาลจัดให้ประชาชนมาบริหารจัดการกันเองในชุมชน ภาครัฐควรจะช่วยดูแลบ้าง เช่น ในส่วนของการชำระคืน ไม่ควรปล่อยให้ชุมชนจัดการ

เองทั้งหมด ควรมีเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมติดตามเงินกู้ด้วย เพราะสมาชิกบางคนไม่เกรงกลัว คณะกรรมการ บางครั้งทำให้เกิดความแตกแยกและทะเลาะกันในกลุ่ม และควรมีนิติกรมา ช่วยให้คำแนะนำช่วยเหลือ กรณีที่สมาชิกไม่ชำระคืนเงิน หรือยังไม่สามารถชำระได้

3.2.7 ประสบปัญหาเรื่องการชำระคืนเงินกู้ของสมาชิก เนื่องจากระยะเวลา 1 ปี ในการชำระคืนเงินนั้นสั้นเกินไป เห็นว่าควรจะขยายระยะเวลาในการชำระคืนเงินออกไปและ วงเงินที่ให้สมาชิกกู้ไม่เพียงพอ อยากให้พิจารณาเพิ่มเงินวงกู้เป็นหมู่บ้านตามจำนวนครัวเรือน ในหมู่บ้านและการบริหารจัดการเงินทุนในช่วงเวลาที่ผ่านมา

3.2.8 ควรมีการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น จัดให้มีการส่งเสริมอาชีพ หรือตั้งตลาดกลางขึ้นในท้องถิ่น เพื่อช่วยพัฒนาแรงงานให้มีฝีมือ รวมทั้งช่วยปัญหาราคา ผลผลิตตกต่ำ และพ่อค้าคนกลาง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา สามารถสรุปผลเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน โดยนำมา วิเคราะห์ความเข้มแข็งใน 6 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. การรวมกลุ่มจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง พบว่าสมาชิก ในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านในระดับดี คือได้คะแนนการวัด ความรู้ในระดับ 15-17 คะแนน โดยส่วนใหญ่มีความรู้ด้านวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านว่า เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน โดยมีผู้ตอบถูกร้อยละ 98.24 รองลงมาคือ ทราบว่า วัตถุประสงค์เพื่อช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมให้มี ความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการตนเอง รวมถึงทราบว่าสมาชิกมีหน้าที่ต้อง แสดงความคิดเห็นและออกเสียงในที่ประชุม โดยมีผู้ตอบถูกร้อยละ 97.06, 96.47 และ 95.29 ตามลำดับ แสดงว่าสมาชิกส่วนใหญ่ทราบเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งหน้าที่ของ สมาชิกในกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากได้รับข่าวสารจากแหล่งต่างๆ โดยส่วนใหญ่ได้รับจากเสียง ความส่ายในหมู่บ้าน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าหมู่บ้านมีความกระตือรือร้นในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านของ ตนเอง และการศึกษาสรุปได้ว่าทั้งสมาชิกและกรรมการมีความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน และ ทราบถึงจุดประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนฯ กองทุนหมู่บ้านศักยภาพในการรวมกลุ่มและมี จุดมุ่งหมายจึง ในการรวมกลุ่มในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเหมือนกันทั้งสมาชิกและกรรมการ

2. ด้านระเบียบ ข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน พบว่าสมาชิกในชุมชนมีความเข้มแข็งในการร่วมกันกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกและกรรมการกองทุนหมู่บ้าน อยู่ในระดับปานกลางคือมีคะแนนเฉลี่ยรวม 2.12 และ 2.48 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีความร่วมมือในระดับปานกลาง (ร้อยละ 67.65) และระดับมาก (ร้อยละ 53.33) ตามลำดับ และจากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า ในการจัดทำระเบียบ ข้อบังคับกองทุนฯ สมาชิกและคณะกรรมการมีส่วนร่วมในการอภิปราย แสดงความคิดเห็นเต็มที่ รวมทั้งร่วมตัดสินใจ ลงมติ เพื่อให้ได้ระเบียบของบังคับที่ตรงตามความต้องการของหมู่บ้าน จึงสรุปได้ว่า กองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่มีศักยภาพในการจัดการกองทุน ด้านการกำหนดระเบียบข้อบังคับ เนื่องจากสมาชิกและกรรมการมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ และลงมติ รวมถึงร่วมในกระบวนการปฏิบัติ

3. ด้านสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน พบว่า กองทุนหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกและชุมชน สังเกตได้จากจำนวนสมาชิกของกองทุนส่วนใหญ่จะมีจำนวนสมาชิกมากกว่าครึ่งของครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน และการดำเนินการด้านการให้เงินกู้แก่สมาชิก มีการพิจารณาโดยคณะกรรมการกองทุนถึงความเป็นไปได้ของโครงการ จำนวนเงินที่ขอกู้ และความสามารถในการชำระหนี้ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชน ในภาพรวมในกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีความหลากหลาย เช่น อายุ ระดับการศึกษา จึงสรุปได้ว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ทั้งในด้านคุณภาพของการทำกิจกรรมร่วมกัน และจำนวนสมาชิก สรุปว่ากองทุนมีศักยภาพในด้านของสมาชิกกองทุน

4. ด้านคณะกรรมการกองทุน ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการวัดความเข้มแข็งหรือศักยภาพในการจัดการกองทุน การศึกษาพบว่ากรรมการส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือให้การบริหารจัดการกองทุนฯ เช่น การจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ คณะกรรมการส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม (สรุปจากแบบสอบถามสมาชิกและกรรมการ) และมีการจัดทำบันทึกการประชุมทุกครั้ง ทำบัญชีกองทุน/เงินออมทรัพย์ และสมาชิกยังเห็นด้วยว่า กรรมการมีความโปร่งใสในการจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.89 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ มีความเข้มแข็ง ในการจัดการกองทุน

5. ด้านประโยชน์ที่สมาชิกและชุมชนได้รับจากกองทุน พบว่าประโยชน์ที่สมาชิกและชุมชนได้รับจากกองทุนหลายด้าน สรุปดังนี้ เป็นแหล่งเงินทุนที่สมาชิกทุกรายสามารถกู้ยืมได้ มีเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน ลดปัญหาหนี้นอกระบบ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิก มีกิจกรรม การสร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ช่วย

ให้สมาชิกรู้จักการออม และรับผิดชอบในการชำระหนี้ มีความสามัคคีในหมู่บ้านและชุมชน ช่วยกันคิดช่วยกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น และครอบครัวมีความอบอุ่น จากการศึกษาพบว่าความเห็นของสมาชิกและกรรมการเห็นด้วยกับประโยชน์ที่ได้รับจากกองทุนหมู่บ้าน มาก โดยมีค่าเฉลี่ย 2.86 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สมาชิกและกรรมการเห็นด้วยกับประโยชน์ที่ได้รับจาก กองทุนหมู่บ้าน

6. เงินกองทุนของกองทุนหมู่บ้าน นอกจากเงินกองทุนที่ได้รับอนุมัติแล้วสมาชิกยังมีการระดมเงินทุน โดยการออมทรัพย์สัจจะรายเดือนในหมู่บ้าน ซึ่งขนาดเงินทุนขึ้นอยู่กับความสามารถของสมาชิกในกองทุน ทำให้สมาชิกไม่รู้สึกลำบากในการออม จึงมีการฝากอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน นอกจากการออมสัจจะแล้ว สมาชิกยังมีส่วนร่วมในการถือหุ้นกองทุน และเสียดำสมัครแรกเข้าเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้แก่คณะกรรมการด้วย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการระดมทุนของกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จเนื่องจากยังคงมีการออมอยู่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการศึกษาพบว่าถ้ากองทุนมีขนาดใหญ่ขึ้นจะนำเงินที่ได้จากการระดมทุนมาปล่อยกู้ให้แก่สมาชิกเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านด้วย

จากการสรุปผลการศึกษารายด้านทั้ง 6 ประเด็น พบว่าส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านการรวมกลุ่ม ระเบียบ ข้อบังคับ สมาชิก คณะกรรมการ กิจกรรม และเงินกองทุนของหมู่บ้าน โดยนำผลการศึกษาศักยภาพของสมาชิกและชุมชนหมู่บ้านด้านการมีส่วนร่วม และความคิดเห็นของสมาชิกและกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้านและการมีส่วนร่วมส่วนบุคคลในกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชน รวมถึงความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมคณะกรรมการ ในกองทุนหมู่บ้านในระดับปานกลางและมากตามลำดับ และส่วนใหญ่เห็นกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบัน จึงสรุปได้ว่า กองทุนหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพในการจัดการกองทุนรวมถึงศักยภาพของสมาชิกและชุมชนด้วย เนื่องจากทุกขั้นตอนเกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดจิตสำนึกและการรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนร่วมกัน และต้องช่วยกันดูแล รับผิดชอบรักษาให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต นอกจากนั้นควรมีการจัดสรรค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน รวมถึงเบี้ยเลี้ยงและค่าตอบแทนให้แก่คณะกรรมการเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ จะช่วยส่งผลให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับ Depsitario อย่างโดย นาดฤดี นครวาท (2530 : 9) ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับรายได้ พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีรายได้สูงจะมีความรับผิดชอบในหน้าที่การทำงานพัฒนา

สาธารณูปโภคของชุมชนสูงด้วยและควรมีการจัดสรรเงินกองทุนให้เหมาะสมกับขนาดของหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ บงกช หงษ์คำมี (2537 : 23) ซึ่งกล่าวว่า การจัดสรรเงินกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 1 ล้านบาทต่อหมู่บ้านจำนวนเท่าๆกัน เป็นการจัดสรรเงินกองทุนที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากความแตกต่างของพื้นที่ สภาพเศรษฐกิจ และฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน ดังนั้นในหลักการที่ถูกต้องจึงควรกำหนดกฎเกณฑ์การแบ่งสรรให้เหมาะสมตามความพร้อมของชุมชน โดยพิจารณาบนพื้นฐานของจำนวนรายได้ จำนวนผู้ว่างงาน สภาพเศรษฐกิจ ตลอดจนความสามารถในการผลิตและลักษณะอาชีพในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้การจัดสรรเงินกองทุนเป็นไปตามความจำเป็นในแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านในอำเภออมลาลายของ จังหวัด กาฬสินธุ์ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

1. หน่วยงานที่ดูแลกองทุนหมู่บ้าน ควรจัดสรรให้มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้แก่คณะกรรมการกองทุนฯ เพื่อจะได้มีทุนใช้จ่ายในการดำเนินงานกองทุนเช่น ถ่ายเอกสาร เครื่องเขียน ตู้ออกสาร เป็นต้น รวมถึงการฝึกอบรม คูงาน และควรจัดค่าตอบแทนหรือเบี้ยเลี้ยงให้แก่คณะกรรมการเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงาน เนื่องจากคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรจึงมีฐานะปานกลางพอมีพอกินเท่านั้น

2. ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านในครั้งต่อไป ควรให้ระยะเวลาแก่สมาชิกในหมู่บ้านในการศึกษาความเป็นมาและข้อมูลต่างๆ มากกว่านี้ เนื่องจากการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านในระยะเริ่มต้น ทั้งในเรื่องของการจัดเวทีชาวบ้าน การคัดเลือกคณะกรรมการ การร่างระเบียบ ตลอดจนขั้นตอนการปล่อยเงินกู้ พบทางราชการไม่ได้เข้ามาให้ความรู้ทั้งก่อนและระหว่าง การดำเนิน ทำให้ทุกขั้นตอนในการดำเนินงาน หมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมดตามความเข้าใจของคนซึ่งอาจเกิดข้อผิดพลาดและล่าช้าได้ ทำให้ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานเพราะ บางครั้งหมู่บ้านยังมีความเข้าใจและไม่สับสนในการทำงาน การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ครั้งนี้สมาชิกและคณะกรรมการและกองทุนฯส่วนใหญ่จึงจัดตั้งตามแบบอย่างของรัฐบาลลองผิดลองถูกหรือทำตามหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติก่อนหน้านี้ไม่ได้จัดตั้งด้วยความเข้าใจแท้จริง

3. หน่วยงานที่ดูแลกองทุนหมู่บ้าน ควรจัดเจ้าหน้าที่ไปดูแลให้ความรู้แก่คณะกรรมการเป็นครั้งคราว เพื่อช่วยลดปัญหาในการจัดการที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น เรื่องการจัดทำบัญชี ช่วงระยะการคืนเงิน หรือช่วงการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการ หรือ ปรับเปลี่ยนระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน

4. ควรจัดให้มีเวทีประชาคมระดับจังหวัดหรือภาค เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และช่วยเหลือกันและกันในการแก้ไขปัญหา และควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการดูแลกองทุนมาพูดคุย และเปิด โอกาสให้คณะกรรมการ ได้สอบถามปัญหาที่ต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ คณะกรรมการ สมาชิก ธนาคาร แล้วไม่สามารถหาคำตอบได้ในพื้นที่เพื่อให้เกิดความกระจ่างและเข้าใจตรงกัน

5. การศึกษาพบว่า การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน จัดเป็นนโยบายหนึ่งที่ดำเนินการตามหลักแนวคิดศักยภาพชุมชน ที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ และเป็นนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพมากยิ่งขึ้นดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่พบว่าการดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้านยังขาดหลักเกณฑ์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนแน่นอน รัฐบาลยังขาดการควบคุม และดูแลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด เช่น การเข้าไปดูแลการปล่อยเงินกู้ให้สมาชิก หรือการคืนเงินกู้ของสมาชิกแต่ละแหล่ง จึงควรจัดสรรเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยเหลือเป็นระยะๆ เพื่อช่วยให้การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของรัฐบาล

2. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเฉพาะในส่วนของการเริ่มต้นจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ขบวนการจัดตั้ง การจัดระเบียบ ข้อบังคับ การพิจารณาโครงการ การปล่อยเงินกู้ การมีส่วนร่วมและความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้านเท่านั้น ไม่มีการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ในพื้นที่ของอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ช่วงระยะทำวิจัยในช่วงเวลาของฤดูทำนา และช่วงฤดูฝน ทำให้ประสบปัญหาในการจัดทำสนทนากลุ่มย่อยและสอบถามข้อมูลเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไปประกอบอาชีพของคนจึงมิได้อยู่ในหมู่บ้านในช่วงเวลากลางวัน ทำให้ต้องใช้เวลาในการทำวิจัยในช่วงที่ผู้ให้ข้อมูลว่างงาน

2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้ทราบถึงปัจจัย ทำให้บริหารจัดการกองทุนประสบความสำเร็จ เติบโตและมีความยั่งยืนและจะได้แก้ปัญหาให้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น

3. ควรศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรคในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้ได้แนวทางแนะนำส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านประเภทอื่นๆในอนาคต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY